

İNANÇ

Denizli Dolayı Kültür Dergisi

İÇİNDEKİLER

Son Destanın Kahramanı	TAHSİN SAYGUNİŞİK
Denizli'nin Eski Ramazanları	NECİP ALİ KÜÇÜKA
Ağacım	HAKKI SAYIN
Tiyatro ve Şiir Hakkında	MAURİCE MAETERLINCK
86 Hamza'dan (Nesir)	HASAN BOZKURT
Kemalizmin Hukuk Telâkkis	ŞÜKRÜ ELÇİN
Sıtkı (Tanınmış şâirlerden)	ZİYA GOKALP
Aşure	SAİT KÖKSAL
Şiirde Şekil Unsuru	A. ULVI DARİVERENLİ
Frikyâ Baş Piskoposları	ÖĞRETMENOGU
Deniz Hasreti (Şiir)	W. M. RAMSAY,
Kaçak (Hkâye)	H. HİLMİ ERSAN
Halkevi Çalışmaları — Ayın olay- ları	HALİL SOYUER
Yabancı (Tiyatro)	TAHSİN SAYGUNİŞİK
	İNANÇ
	MAURİCE MAETERLINCK
	REŞAT GÖGEN

KONUŞMALAR:

Son Destanın Kahramanı

Tahsin SAYGUNİŞİK

İnsanlarla Tanrıları birleştiren bir nokta vardır: Yapıcılık ve yaratıcılık.. Yer yüzü tarihinin, milletlere ayırdığı sahifaların yüzünden yapıcılık ve yaratıcılık ışıkları bize gülen birçok insanlar var, bu muhakkak... Türk tarihinin, insan ölümleri arasında, bize en yakın, bizde en çok var olan, son ve büyük destanımızın kahramanı Atadır! Bu da muhakkak...

İnsanlarda mevcut (hayran etme) kabiliyetinin en kuvvetlisini büyüğümüzde bulduğumuz için, iftihar tarihimize çok yakınız. Bu duyguyu, bu duygunun alemşumul kaynağını düşündükçe içimizde sevinç ve kıvanma ürpertileri dolaşıyor.

Dünyada, yayım vasıtalarının dili, bizim büyüğümüze ayırdıkları kıymet hükümlerinde, dünya ile hürmet sözlerinin, yaradılışın zamanımıza kadar sonsuz akışında böylece, ve bu kadar sağlam olarak birkaynaşır ve anlaşma gösterememiştir. Tanrıların ve büyük velile-

rin, millet değil, milletler üstündeki yeri gibi, onlar hakkında uluslarca kabul edilmiş ve benimsenmiş saygı gibi, Atamıza bütün kuvvetile ve genişliğile kollarını açmıştır.

Sevdiğimiz şeyin geniş bir takdir edilmesini görmek, tarihimiz için, insanlığımız için kazancın en büyüğüdür.

O, yaptı, yaşattı, yaptıkları ve yaşattıkları ortasında, onların tatlı ve sağlam görünüşleri ortasında bizden ayrıldı. Eserlerini gördükçe yaratanını hatırlamak ve yaşatmak devirlerinde, nesillerin de üstünden aşacak, destanlarımızın en büyüğünün, en canlısının kahramanı, hayrantahayyüller ve tebessümler içinde hikâye edeceğiz. Ve bu destan dedelerden babalara, babalardan çocuklara, ninelerden torunlara, ve bir tarih boyunca, insandan insana, kalbden kalbe, gönülden gönüle, derin bir gönül ve kalb akışı içinde tekrarlanıp duracak ve bu «kitap» anma köşemizden hiçbir zaman ayrılmıyacaktır.

İNANÇ, Okuyucularının Yeni Yılına Kutlular.

Gelecek sayımızdan itibaren, Denizli'nin eski tarihini ilgilendiren W. H. BUCKLER, W. M. CALDER ve C. W. M. COK'un 1924 neşredilmiş Küçükasya (EUMENEİA) adlı eserinin tercümesine başlıyoruz.

— İNANÇ —

DENİZLİNİN GEÇMİŞ SOSYAL HAYATI:

Denizlinin Eski

Ramazanları

Necip Ali KÜÇÜKA

Onbir ay, şeytanet, şehvet, ihtiras ve kin ile işleyen insan makiyesi bir ay kendini dinlemek ve yaptığı hudutsuz günahlardan sıyılmak için hep ramazanı beklerdi. Nedamet ve gufran talebi esasen bütün dinlerin direği ve dünya nizamının mihveridir. (Zerdüş) ateş karşısında hep bunu yalvardı. Süb-lüliyoma bunun için genç bakireleri kurban etti. Yahudiler mağferet taşına bu sebeple başlarını çarp-tilar. Muhammet ümmetine ramazanı tavsiye etti. Ramazan benim idrak ettiğim zamanlarda ilâhî ve uhrevî vasıflarını muhafaza etmekle beraber her yaştaki her sınıf insanlar üzerinde ayrı bir tesir yapardı. Zenginler daha ramazan gelmeden servet kudretlerini göstermek ve sehavetlerini halkın dilinde destan etmek arzu ve ihtirasile yanarlar ve hummalı bir çalışma ile evlere şeker, pirinç, güllaç, makarna doldurmağa başlarlar.

Selâmlıklar temizlenir ve evin hocası tutulurdu. Bu hazırlıklar zengin adamlar için bir şeref, bir namus borcu ve bir ahlâk vazifesi idi.

Hal ve vaktini bir sene içinde kaybedip te bu vazifeyi eda edemeyenler nihayetsiz bir ızdırap içinde kıvranırlar. Ve başlarına en büyük felâketin çıktığını zannederlerdi. Fakirlerse bütün ay müddetince on

onbeş evde iftar ederek midelerine sıcak çorba, et ve tatlı indirecekleri için derin bir sevinç duyarlardı. Çocuklar mahallenin minarelerinde geceleri ses yarışı yapacakları ve bütün ramazanda daha az aile kontroluna maruz kalacakları için sevinirler. Ve kadınlar da komşularla birlikte geceleri birkaç saat hoşça vakit geçireceklerinden memnun olurlardı.

Ramazanın girmesile hayat derhal değişir. Karcı ve Gerzele dağlarına çöken dantele gibi ince bir sis tabakasının bile manâsını insan başka surette tefsir eder.

Topların, tabancaların patlamasile hayatın şekli de kendiliğinden kendi manevî hususiyetine bürünür. Camilerin, kahvelerin hattâ sokakların bile şekli insanın benliğinde başka bir manâ alır. Minarelerde ve hattâ bazan da köşe başlarında çocukların (Selât ve selâm) haykırırları bu manevî âlemin maddî tezahürlerini teşkil eder. Ramazanın şüphesiz en mümtaz şahsiyeti hocalardır. Camilerde (Hayd park) kürsüsü gibi herşey bahsedilir. İçtimaî hayatın her safhasınakendi mantık sistemlerle temas edilir.

Bununla beraber zamanın en büyük hocaları Darıvıranlı ve Esat efendilerin ders takrirleri, hayat görüşleri biraz daha normal ve biraz daha hakikata yaklaşırdı. Camilerde

ve odalarda en seri namaz kıldırır imamlar makbuldü. Bir çeyrek saatta teravihi kıldırır hoca en kudretli ve liyakatlı bir imam telâkki ediliirdi.

Teravih, oruç ile beraber millî hayatımızın tarihinde hatırasını ebediyen saklıyacaktır. İftarın mütenevvi yemek ve ağır tatlılarından sonra eğer teravih olmasaydı birçok insanlar ramazanda muhakkak ağır mide hastalığına düçar olurlardı. Teravihsiz ramazanın manâsı kabil değil anlaşılmazdı. Bunun için teravih ramazanın neş'esi, zevki ve rayıhasıdır. Memleketin eşraf çocuklarını selâmlıklarında müezzinlik yapmak suretile dinî hayatın vecdini duymağa alıştıırırlardı.

Ramazan hergün ziyadeleşen bir haile halinde üstüne çöken ve onbeşinci günden itibaren daha ziyade kesafet kesbederek bu faaliyet daha ziyade kuvvetlenirdi.

Ramazanın en calip dikkat simalarından biri de tiryakilerdir. Bizim mahallemizde bir Eskici Halil vardı. Ne zaman Çaybaşı camisinin bodrum kapısını görsem aradan kırk yıl geçmesine rağmen beyaz ve kısa sakalile hep bu Halil ağayı düşünürdüm. Halil Ağa fakir Türk işçisinin mütevazı ve kanaatkâr bir örneğiydi. Belki yüz kuruşu geçmiyen küçük sermayesile eski papuçları yamar ve günde bir iki kuruş kazanırdı. Halil Ağa bektaşî ise de oruç tuttuğunda şüphe yoktu. Ramazanda yüzü ekseriya asılı durur. Her yüzüne bakanın, kendisine her selâm verenin simasında bir manâ arardı. Ramazanda Halil Ağa iftar topu patlayıncıya kadar herkesin düşmanı idi. Halil Ağanın tiryakiliğini bilenler ona emsalsiz oyun oynamakta tereddüt etmezler. Mahallenin çapkın ve uçarı çocukları ya yaşca caminin merdiveninden tırmanarak çatal çatlağı cami hayatının parmaklığına bağlarlar ve bir

kırmızı başlı kibrit çakarak kaçarlardı. Altı el silâh gibi patlıyan çatal çatlak Halil Ağayı çıldırtır, kudurur. Ve etrafa saldırır. Ve o her-kese küfür ederken üç kahvenin önünde toplanan seyirciler kahkaha ile gülerlerdi. Biraz da boğa güresine benziyen bu vahşî zevk mahallenin en büyük eğlencesini teşkil ederdi. Çarşıda ; Delikliçınarda her gün sekiz, on tiryaki vak'ası olurdu. İftar sofrası her evin hususiyetine göre değişir. Büyük babam sert ve enerjik bir adam olduğu için tam akşam vakti, iftardan on dakika evvel aile sinisinin önünde diz çökerek dumanını çıkaran çorbaya gûya yiyemiyecekmişiz gibi mütehassıs ve müştak nazarlarla oturur, bakardık.

Topun gecikmesi belki yirmi defa saata bakmağı, icap ettirirdi. Yemekten sonra fırlayıp avlumuzun karanlık ve kuytu köşelerinde bir-biri arkası birkaç sigara savururduk. Bu devirler İmparatorluğun sukutu zamanına tesadüf etmiş olmasına rağmen onun ıstırapları ve işin dehşeti, Anadolu'nun bu sakin köşelerinde yaşıyan bizlere kadar varmamıştı. Yalnız Murtuz Ali Ağadan 393 harbinin menkıbelerini dinler ve ruhumuzda Ruslara karşı bir kin ve intikam hissi yanardı ; Şimdi tamamiye artık tarihe mal olan selâmlık hayatı... O bir zevk, bir âlem ve başlıbaşına bir destandır. Bizim selâmlık hayatımız İstanbul kibar ailelerinin ve büyük paşalarının selâmlık hayatı değildir.

Bizim küçük memleketimizin kendisine göre bir hususiyeti vardır.

Ramazanda Salih Ağaların, Hacıfakıların, Küçük İsmail oğlunun, Cillov oğlunun, Küçüka oğlunun odaları müstesna bir renk alırdı. Teravihi her gece bir başka odada kılanlar vardı. Her odanın kalabalığı, ailenin cömertliği misafirin ikramile mepsuten mütenasip olarak

çoğalır, azalır. Zenginler çok defa ramazanın onbeşinden sonra evvelâ büyük hocalardan başlayarak iftar sofrası kurarlar. Mahallenin ve memleketin fakir halkına kadar ziyafetler verirlerdi. Ev sahibi herkesle sofrada birlikte, onlarla, o zamanın, o seviyenin vaziyetine göre lâtifeler ve şakalar yaparlardı. Bizim şirin memleketimizde Anadolu'nun her yerinde olduğu gibi aristokrasi yoktu. Mütevazı ve herkesle bir olan bir burjuvazi vardı. Aile mefhumu dinî itikat ve ananelerile mukaddes bir ocaktı. Uzun ramazan gecelerinde davul çıkıncaya kadar evlerde yüzük, tura gibi oyunlar gençler arasında oynanırdı ve ihtiyarlar ekseriya 1855, 1877 muharebelerinin menkıbelerini anlatırlardı. Ramazanın hiç şüphesiz en karakteristik hususiyeti davuldur. Kim ne derse desin davul ile beraber ramazanın yarısı da gitmiştir. Sahura kadar bekliyemeyip yataklarında uykuya dalanlar davulun sesile uykudan uyanırlar. Evin kadını ocak başına giderek yemeğini pişirir. Ve çocuklarını uyandırarak sofraya çağırır. Sahur sofrasının hiç eksik olmayan yemekleri pilâv ve makarnadır. Davul bizim millî hayatımızda başlıbaşına bir vakiadır. Onun gürültücü ve tırmalayıcı sesi bizim kulaklarımıza piyanonun kırık ve keskin sesinden ve kemanın uzaklardan gelen ilâh nağmesinden daha munis gelirdi. Çünkü Türk bununla evlenir, bununla askere gider, ve bununla muharebe eder. Din açıkça oruç yiyenlerin katlini vacip kılmıştı. Fakat tanzimattan sonra yapılan yeni hükûmet nizamları bu şiddetli hükmü bizim zamanımızda hayli tadil etmiş olmakla beraber açıkça oruç yemek kabil değildi.

Eski zihniyetin insanlardaki vecdi azalmağa başladığı zaman oruç yiyenler de çoğalmağa başla-

AĞACIM!

*Bir gün imrenirim dallarına,
Gölgende serinlerim yine bir gün,
Yapraklarınla kucaklaşırken rüzgâr.
AĞACIM!*

AĞACIM:

*Yeşil yaprakların arasında kuşlara dâvet;
Ağacım: güler ve yeşerirsin.
Gelir, geçerim dikili olduğun kourdun
Her gün..
Gözlerimde yanar meyvaların..*

AĞACIM:

*Bir başka bahar bilmem
Bana gölge verebilir misin!!*

HAKKI SAYIN

mıştır. Fakat bunlar çok defa gizli olanların içinde şayanı dikkat bir itina ile etrafı tecessüs ederek korku ve heyecan içinde yiyebilirlerdi. Ramazanın son günleri pek hazin olurdu. Bir ay, mümkün olduğu kadar fenalıktan, şarhoşluktan, aşk ve şehvetten uzak yaşayan insanlar ramazandan sonra ezeli fiskıfucurlarına yine dönecekleri için kalblerinde bir sızı, ruhlarında bir sıkıntı duyarlardı. Ramazan, İslâm hayatının bir ubudiyet ve tasfiye ayı idi; herkes kadir gecelerinde göklerin kapıları açıldığı zaman, bitmek tükenmek bilmiyen beşerin ıstırap ve heyecanlarına o kapılardan Allahına şikâyet etmek ve yalvarmak imkânını bulduğu kanaatiyle kendisini ve ruhunu tatmin ederdi.

Tiyatro ve Şiir Hakkında

Maurice Maeterlinck

— Geçen sayıdan devam —

VI

Söylemeğe hacet yok ki, tekrar evvelce bulunduğumuz noktaya dönüyoruz ve hakikî hayatımızda, eserlerimizde, bilhassa, — mevzuu bahis olması münasebetile ilâve edelim — dramatik eserlerimizde, aşk, ölüm ve kadere inanış gibi esrarengiz kuvvetler eski rollerini ve mevkilerini yeniden alıyorlar. Henüz basılmamış bir yazıda şöyle söyledim: Üç çeyrek asırdan beri insan zekâsı, henüz vazih olarak görülemiyen, fakat fikir sahasının en mühim hadisesi olan bir intikal devri yaşamaktadır. Fikirde vuku bulan bu inkılâp maddenin, hayatın, insan mukadderatının mebdei, müntehası ve kâinatın kanunları üzerinde esaslı kat'iyetler vermediyse de, hiç olmazsa bazı kat'iyetsizlikleri kaldırdı veya onları tatbik olunamaz hale soktu. Bunlar, en yüksek fikirlerin başladığı, içerisinde serbest bir şekilde çiçek açtığı kat'iyetsizliklerdi. Bunlar, bütün imalarımızın büyüklük ve güzelliklerinin en mükemmel elemanları ve sözlerimizi alelâde hayatın sözleri seviyesinden yükselten gizli kuvvetleri idi. Şair, bu, güzel veya korkunç, sakın veya hasım, feci veya tesellikâr kat'iyetsizliklere verdiği hakimiyetin şekil ve mevki bakımından az veya çok mükemmelliği nisbetinde büyük ve derin görülyordu.

VII

Yüksek şiire yakından bakıldığı vakit üç elemandan terekkep ettiği görülür: Evvelâ söz güzelliği, sonra bizde ve etrafımızda mevcut olanların yani tabiatın ve hislerin temoşası ve resmi, ve nihayet, bütün eseri ihata eden ve hususî atmosferini yaratan, şairin mevzu bahis ettiği eşya ve canlıların içinde yüzdiği meçhul, ve onların mukadderatına nezaret eden, onlara hük-

Hasan BOZKURT

meden sır hakkında edinmiş olduğu fikirdir. Bu son elemanın en mühim olduğuna bence şüphe yoktur. Çok kısa bir güzel şiir göremezsiniz. Güzelliği, âlemce malûm mevzulara istinat eden şiirler pek enderdir. Onda dokuzu güzellik ve büyüklüğünü, beşer mukadderatı esrarına, görünenle görünmeyen ve fani ile ebedî bağlarına ait yaptığı bir imaya borçludur.

Binaenaleyh, bizim meçhul hakkında edinmiş olduğumuz fikirde vukubulan, henüz benzerine rastlanmamış inkılâp lirik şairi derinden altüst etmemiş sadece elinden birkaç vasıtayı kaldırmakla kalmışsa, dram şairinde de vaziyet aynı değildir. Belki lirik şairin meçhul nazariyatçısı olarak kalması meşru görülür. En geniş ve en kat'iyetsiz umumî fikirler üzerinde durmak ona müsaade edilmiştir. Onların pratik neticeleri üzerinde asla meşgul olmaz. Dünkü Allahın, adalet ve takdirin, insanların hareketlerine müdahale etmediğine kani olduktan sonra, herşeye karışan, herşeye hükmeden, anlaşılamamış kuvvetlere bir isim vermesine lüzum yoktur. Ona pek muazzam görünen müthiş varlığın adının Allah veya kâinat olmasının ehemmiyeti azdır. Esas olarak biz ondan, duyduğu muazzam veya müthiş intiba bize geçirmesini isteriz. Fakat dram şairi bu umumiyetler çerçevesi içinde kalamaz. O, meçhul hakkında edinmiş olduğu fikri, hakikî hayata, gündelik hayata indirmek mecburiyetindedir. Mademki şairdir, kâinatın eksiksiz olduğuna kani bulunarak, yüksek kuvvetlerin, aklımızın ermediği tesirlerin, sonsuz prensiplerin mukadderatımız üzerinde ne tarzda, nasıl bir şekil altında, hangi şart dahilinde ve ne gibi bir gayeye doğru rol oynamakta olduğunu bize göstermesi lâzımdır. Nizamî olarak eskinin kabulü hemen hemen imkânsız bulunduğu, ve onun yerini dolduracak olanın

da henüz taayyün etmediği ve bir ad sahibi olmadığı bir devire geldiği için tereddüt ediyor, etrafı yokluyor, mutlak surette samimî kalmak isterse, yakın realitenin dışına çıkıp tehlikeye atılmağa cür'et edemiyor. İnsani hisleri, maddî ve ruhi tesirlerle tetkik etmekle iktifa ediyor. Bu küre üzerinde kuvvetli, müşahade, ihtiras ve mantık eserleri yaratabilir; fakat, içerisinde, insan hareketlerine bazı sonsuz şeylerin girdiği çok geniş çok derin şiirlerin güzelliğine ulaşamaz ve kendi kendinden, bu çeşit güzellikten feragat edip etmemesini sorar.

VIII

Ben böyle zannetmiyorum. Bu güzellikleri tahakkuk ettirmekte, bugüne kadar hiçbir şairin karşılaşmadığı büyük müşküller bulacak fakat yarın muvaffakiyete ulaşacak. İntikalin en tehlikeli zaman görünüşü şu günlerde bir iki şair açık hakikatlar âleminden çıkmağa muvaffak olmuşlardır; fakat, eski hayal âlemine dalmamışlardır. Esasen yüksek şiir, herşeyden evvel bir umulmayanlar, beklenmeyenler ülkesidir. Tıpkı en ufak bir ışığın beklenmediği bir esnada bir kuyruklu yıldızın semayı yarıp geçmesi gibi, en umumî kaidelerden en şaşırtıcı istisnalar zuhur ediverir. Meselâ Tolstoi'un La Puissance des ténébres'i süflî hayatın en adî nehri üzerinde, cehennemî bir kara dumana kaplanmış bir dehşet adacı gibi cereyan eder, fakat Akim'in iptidai ruhundan fıskıran mucizevi, saf büyük beyaz alevle sarılmıştır. Yahut, boğucu, kör edici, çılgın bir burjuva salonunda, insan mukadderatının en müthiş sırlarından birinin parladığı İbsen'in Reverantsıdır. Biz, anlaşılamayanın ızdırabına kendimizi beyhude yere kaptırıyoruz.

Bu iki dramda, hepimizin hayatında ağırlığı hissedilmekte olan büyük kuvvetleri bir araya girmektedir. Tolstoi'un eserlerinde bizim içimizi altüst eden, hristiyanların Allahının hareketlerinden ziyade, her insanın kendi ruhunda bulunan, daha sade daha adil, daha saf ve diğerlerinden daha büyük olan Allah'ın. İbsen'in

şiirinde, yenice duyulmağa başlamış bir müthiş, adalet veya haksızlık kanununun tesirleri görünmektedir. Miras kanunu; münakaşa götüren, çok fena tanınmış, fakat o nisbette de makul, şüpheye maruz kalabilecek büyük bir kısmı, büyük tehdidi altında gizlenen kanun.

Bu çıkışların aksine olarak, beşerin hareketleri üzerinde Allahın müdahalesi bulunduğunu tanımlıyabilir, sır, anlaşılamayan, fevkalbeşer sonsuz — ona verilen adın şu veya bu olmasının ehemmiyeti yoktur — o kadar az işlenmeğe başladık ki dehanın bu mes'ut karşılaşmaları bile sık sık olmuyor.

İbsen, diğer dramlarında, erkeklerinin ve kadınlarının ruhi buhranlarındaki hareketlerini diğer sırlara bağlamayı denediği vakit, yaratmağa muvaffak olduğu hava o kadar acaip ve şaşırtıcıdır ki, pek az makul ve hakikî olduğundan pek az sağlam ve kapalı teneffüstür.

IX

Zamanla, muhakkak surette deha, ve hattâ bazı defa basit ve saf istidat, bu derin perde arkasını, bu yüksek tepeler bulutunu, bu sonsuzun akışını, halen bir ismi olmayan, şekli bilinmeyen şunu veya bunu bize tiyatrodaki göstermeğe ve ondan bahsederken hayallerimizi katıştırmamıza imkân elde etmeğe muvaffak olacaklar. Bu, dramatik eserin istendiği mecrada akabilmesi istenen seviyeye ulaşabilmesi için zarurîdir. Bugün için, hemen her daim, şahıs adı verilebilecek, her hazır ve nazır olan, muammalı, görünmeyen üçüncü şahıs eksiktir. Esere daha büyük bir şöhrat sahası kazandıran diğerlerinin ölümünden sonra yaşamağa devam eden, güzelliğinden hiç kaybetmiyerek ona daima dönülmeyi temin eden, bu ne olduğunu bilemediğim şahıs belki de şairin kâinat hakkında edinmiş olduğu, şuurileşmemiş, fakat kuvvetli ve kani olunmuş fikridir. Fakat kabul edelim ki o, halihazır hayatımızda da eksiktir. Geriye gelecek mi? Tabiatın kayıtsızlığı veya adaleti hakkındaki tecrübî bir anlayıştan, belirtilerini ancak fark edebilmeğe başladığımız, madde ve ruhun büyük, umumî kanunlarının birinden tekrar çıkacak mıdır?

86 Hamza'dan

Şükrü ELÇİN

Ve komşuya gider gibi, bir terliğin yolda, acele gel!

Seni karım olarak seçiyorum. Kararını vereceğin zaman, Umumî harpten ağzı yanmış olarak çıkan babanın, servetim ve istikbalim hakkında soracağı iki suale şu cevabı ver:

— Benden başka serveti yok; okumaktan birgün gözleri miyop olacak ve asla, k'yıda birikmiş bir kaç kuruşuyla şöhreti bulunmayacak!

İkinci mevki tren biletinin, bizim vilâyete girdiğin dakikadan itibaren tutarı olan 606 kuruşu postaya verdim. Babanı kandır ve komşuya gider gibi, bir terliğin yolda, acele gel!

Köy telefonu gibi.

Merkezden epiy uzakta bir yerde öğretmenlik eden arkadaşşıma, yıllardanberi, niçin terfi etmediğinin sebebini sordum. Gayet soğuk kanlı bir tavırla:

— Bu, telefon gibidir; şehirde ve göz önünde olunca muntazam

Fakat ne olursa olsun yerini kendisi için muhafaza edelim. Zulmetlerden kurtulmak için geçireceği zaman esnasında onu hiçbir şeyin gelip işgal etmemesini, oraya hayaleti getirip oturtmamayı kabul edelim. Onu intizar, ve onun hayattaki sandalyasının boş olması, sabrımızın ona sakladığı tahtın üzerine oturabileceğimiz herşeyden daha büyük bir manâ taşır.

Yukarıda isimlerini zikrettiğim küçük dramlardan sonra, ölümü, hakkı olmadığı şüphesiz bulunan bu tahttan indirmeyi naziz şahsıma düşen bir vazife hissesi saydım. Diğerleri arasında ismini zikretmediğim, sonuncu, Aglavaine et Sélysette de aşka, mantika veya saadete iktidarından bir hisse vermesini

işler; köyde ise hat ekseriya bozuk olduğundan tutukluk yapar, dedi.

Bu, benim ilk acımdır.

Mektep kalabalıktı. Birgün müdür İsmet paşaya 60 kişi nakledileceğini söyledi; bunlar arasında Hamza da vardı. Ayrılırken, gözle kırpık gibi birbirimize sarılarak nasıl hiçkırta hiçkırta ağladığımızı, şimdi tatlı bir hüznün içinde hatırlıyorum.

Bu benim ilk acımdır.

Sarı çizmeli Mehmet ağaya.

Adres değiştirmeyi hiç sevmem; çünkü ölüm de bir nevi adres değiştirmektir. Bunun için, dostlarımla, değişmeyen eski adresime: «İstanbulda, Sarı çizmeli Mehmet ağaya» yazmalarını rica ediyorum.

Şeytan yavrusu.

Yaşlı bir kadın oyuncakçıdan çocuğuna, (Şeytan yavrusu) adı verilen oyuncak alan adama, satıcı kadın: Beyhude seçmeğe çalışma yavrum, hepsi de aynıdır. İnsanlar gibi birbirine benzer, dedi;

istedim. Bana itaat etmedi. Ben de, zamanımın şairlerinin büyük kısmı ile beraber yeni bir kuvvetin zuhurunu beklemekteyim.

Aglavaine et Sélysette'i takip eden iki küçük, Ariane et Barbe Bleu ou la Délivrance inutile ve Sœur Béatrice isimli piyeslere geline... Onlar hakkında bir yanlış anlaşma olmamasını istiyorum. Sonunculardır diye onlarda bir başkalık ve yeni bir arzu aramamalıdır. Bunlar, lirik inkişafıya uygun olarak, tem vazifesi görsün diye müzisyenler tarafından istenen, malesef «opéra - comique» adı verilen cinsten, kısa şifirli birer küçük sahne oyunlarıdır. Daha başka iddiaları yoktur. Eğer bunlarda, ahlâkî veya felsefî zımnî fikirler aranmağa kalkınrsa niyetlerimde aldanılmış olur.

Kemalizmin Hukuk Telâkkisi

Ziya GÖKALP

Bu kelime Atatürk rejiminin bir remzidir. Her rejimin bir remzi ve bir hukuk telâkkisi mevcuttur. Faşizmin, nasyonal sosyalizmin birer hukuk telâkkisi vardır. Kemalizm de Türk ihtilâl ve inkilâbının bir ifadesidir. Kemalizmin ana hatları bugün tesbit edilmiş bulunmaktadır. Bu esaslar 19 Mayıs 919 tarihindenberi muttarit bir ilerleme ile hayatın bir ifadesi olarak yürümüşür.

Kemalizmin hukuk telâkkisine göre hukuk dogmatik bir kaide değildir. Belki cemiyetin ve milletin ihtiyacına tekabül eden ve cemiyetle beraber değişen bir varlıktır. Tabiri diğerle hukuk, cemiyeti yaratamaz; cemiyet ve millet hukuku yaratır ve yaşatır. Bu itibarla Kemalizm ilâhî hukuku, teokrasiyi şiddetle reddeder. Yazılı ve mektup hukuka da tapmaz; hukuk nihayet cemiyetin ve milletin vicdanında saklı bir kaidedir ki esas olan cemiyet ve millettir.

Hukuk, cemiyete tâbi bir zabıta kaidesidir. Yine Kemalizme göre cemiyet ve millet bir bütündür. Herkes müsavi surette cemiyetin azasıdır. Bu hukuk telâkkisi ruhbanlığı reddettiği kadar, kast (sınıf usulüne müstenit) aristokrasiyi de aynı şiddetle reddeder. O bunu halkçılıkla ifade etmiştir.

Kemalizm devlet ile ferdi yekdigerine karşı müstakil bir varlık olarak değil, belki birbirini ikmal eden iki mühim unsur olarak kabul etmiştir. Liberalizmde olduğu gibi ferdi esas tutup devleti inkâr etmemiştir. Sosyalizmde olduğu gibi camiayi esas tutup ferdi inkâr

etmemiştir. Kemalizme göre fert takatı ve vusatı nisbetinde, fikriyle bedeniyle sermayesiyle çalışır; yapabildiğini serbestçe yapar; fakat iktidarı kâfi gelmezse ferdin yetiştirmeyi cemiyetin inkişafı için lâzım ve mühim olan diğer hizmet ve vazifeleri de devlet yapar ki, bundan kendisine mahsus devletçilik kaidelerini çıkarmıştır. Bu hukuk telâkkisine göre devlet hürriyetleri gasbetmez, inzibatlı olarak hürriyetleri muhafaza eder ve verimli olarak çalıştırır. Meselâ medenî hukuk ile evlenmeyi tarafların serbestçe iradelerinin birleşmesi şeklinde tanzim ettiği halde, boşanmayı tarafların serbest rızalarına bırakmamıştır. Zira evlenmekle aile namı altında malı ile, çocukları ile, vazife ve haklarıyla müstakil bir varlık teşekkül etmiştir. Burada söz ve karar tarafların değil, cemiyetin, yahut onu temsil eden kazaî kudretindir.

Ticaret hukukunda ve borçlar hukukunda mübadeleyi akitlerin rızalarının serbestçe izhar ve talâhukunda gördüğü halde, cemiyetin iktisadî bünyesini tahrip edecek olan ihtikârî şiddetle menetmek için devlet işe müdahale ederek cemiyetin bir müdafii olan ceza kanununu tahrik etmiştir; ve cezaî tehdit altına almıştır. Bizzat iktisadî spekülasyonlara karşı gelmek için iktisadî tedbirler almış, buğday, gaz benzin, yağ, pamuk ve yün gibi halkın ve millî müdâfaanın esas ihtiyacını teşkil eden maddelere el koymuştur. Millî korunma kanunu bunu teyit eden büyük bir abidedir.

Sıtkı

Sait KÖKSAL

1270 - 1275 seneleri arasında Isparta, Şarkıkaraağaç merkezinde doğmuştur. Rüştîye mezunudur. Medrese tahsili de görmüştür. Uzun müddet müstantiklik yapmıştır. Son memuriyeti kaza tahrirat kâtipliğidir. İstiklâl mücadelesi sıralarında kalb sektesinden ölmüştür.

İrticalen söylenmiş pek çok şiirleri vardır. Malûmatı, geçen sayılarda kendisinden bahsettiğimiz - İrfan - kadar değildir. Şiirleri orta kıymettedir. Gayri matbu pek çok eseri olduğu söylenmektedir.

Sıtkı'nın bir şiirini aşağıya koyuyoruz.

Âkilâ agâh olup âlemde Süphanı gözet
Hem searpa gayre bakma bu cihan fânî
gözet.

Seyyidül kevneyn olan Fahri Resulün
ba'sine

Kemalizmin hukuk ve iktisat telâkkisi muasır esaslardan ilham almakla beraber taklitçi değildir. Millî bünyeye uygunluk esas kaidesidir. Bütün kavanini adliye ve idarenin Avrupa hukukundan iktisap edilmiş olmakla beraber millî bünyemizin istilzam ettiği tadilleri yapmakta hiçbir güçlük çekmemekteyiz. Aradan henüz rubu asırlık bir zaman geçmediği haldе yapılan ta. diller vaznı kanunun vaz ettiği kaideleri millî hayata uydurmak gayret ve ısrarının bir neticesidir. Bu hukuk telâkkisi hiçbir doktrinden mülhem değildir. Onun en büyük ilham kaynağı kendi ihtiyaçları ve zaruretleridir. Bunun en büyük misalini ilk teşkilâtı esasiye kanununun tedvininde görürüz:

Kemalizmde hukuk telâkkisi: millî bir hüviyet taşır; hiç bir zaman enternasyonal bir mahiyet arz etmez. Beynelmilelçilik bu remzin

Her nefeste ol musaddık âhır imanı gözet.

Hak deyüp Cennet Cehennem daima lâşekte ol

Emri marufta mukimen nuru Yezdanı gözet.

Hab-ı gaflette olup isyan ile gün geçmiye

Hem de ferdaya tedarik eyle mizanı gözet

Penc evkat et ibadet ol ki kulluk şanıdır

Bermurad ol Cennet içre huru gılmanı gözet

El çeküp dünyayı dundan olma tâbi nefesine

İctinab et her günahattan kabri pinhanı gözet

Her hatır edüp tövbe kıl isyanına

Azmedüp andan cüda ol suri akranı gözet

Tiz rev ol rahı Hakka tabı toprak ol madan

Cün demadem aç gözünü (Sıtkı) mihamanı gözet.

doğuşuna ve yürüyüşüne tamamen yabancısıdır. Umumî manâda siyasette hukukun bir şubesi olarak düşünülürse rejimin haricî ve içtimâî siyaseti de baştan sonna kadar millidir. Bu kemalizmin milliyetçilik akidesinin bir neticesidir. Hukuk telâkkisi millî olduğu kadar, bunu tatbik edecek hâkimde millî bir uzviyettir. Cumhuriyetin hâkimi rejimin esası olan cumhuriyetçilik fikrine mugayir bir telâkkiyi kabulden imtina ile mükellef olduğu kadar, millî emniyet ve millî bünye ile alâkadar kanunların tatbikında mili hassasiyeti yüksektir. Hâkimin hadiseyi takdirde esas olan vicdanı millî vicdanıdır. Onun için hâkim bir hiyaneti vataniye cürmü karşısında duyduğu ızdırabı bir ihtikâr davasında da aynı şiddetle hisseder.

Netice: Türk hukuk telâkkisi halkçı, devletçi, inkilâpçı, millî bir hukuk sistemine tekabül eder.

Aşure

A. Ulvi DARIVERENLİ

Aşurenin en eski tatlılardan biri olduğunu herkes bilir. Rivayete göre aşureyi ilk önce Nuh peygamber tufanından sonra gemide kalan erzaktan ne kalmışsa hepsini bir kazana katıp katıştırmak suretile yapmış diyorlar. Bunun ne dereceye kadar doğru olduğunu aşçıların piri olan zata bırakalım. Hepimizin pek sevdiği aşure her evde ve her zaman pişirilirse esnaf cemiyetleri ve mahallece cami avlularında yapılan aşure muharrem ayında olur. Bir mahalle halkı veya esnaf cemiyetleri hayır olarak aşure yapacağı zaman her evden ve her esnaf tan birer parça buğday toplanır. Yıkayıp temizlenen buğday kurutulduktan sonra yeniden tavlanır. Dökülecek dibek taşına götürülür. Dibek temizlenmiş, Sukuları hazırlanmış, dögecek erkek ve kadınlar toplanmıştır. Ellerinde soku olan iki kişi karşı karşıya vururlar. İlk vurmalar başlar. Nöbetleşe nöbetleşe oradakilerin hepsi döğüme iştirak eder. İki kişiden biri evvelâ sokuyu buğdaya vurur oradan kaldırıp dibek taşının kenarında biraz vurur oradan da havaya kaldırır. Bu sırada ikinci şahıs başlar. O da evvelki gibi üçüncü harekette sokuyu kaldırır. Sokuların çıkardığı ses bir tempo teşkil ederek araya kahve döğücülerin çıkardığı ses gibi bir nağme de katılınca birbirine çarpmadan sokuların biri iner, öteki çıkar ve böylece hoş bir eda ve âhenk devam eder, gider. Arada bazı maniler, şakalar, matraklı sözler oradakilerin yorgunluklarını giderir. Sokuyu zevkli vurmak, buğdayı sıçratmamak, tempoya uymak hünerli bir iştir. «Herkes sakız çiğner ama

avşarlı Fatma kadar çatlatamaz» dedikleri gibi herkes buğday döğerse de erbabı kadar düzgün vuramaz. Buğday kıvama gelince çıkarılır, kavuzları savrulur. pişirilecek kazana konur. Kadınlar başına toplanır, altı ateşlenir. Uzun kepçelerle karıştırılmağa başlanır.

Nekadar çok pişirilirse okadar makbuldür. Keşkek haline gelen bu buğday çorbasının içine şeker veya pekmez konunca adı aşure ye tahavvül eder. Ateşten indirilirken ince nohut, fasulya, bakla, nar, badem, fındık, fıstık, güнар, çeğirdeksiz kuru üzüm, susam, ceviz konur. Balda mevcut kırk çiçek hassası ile bu, yerine getirilmiş olur.

Tepsi ve çanaklara konduğu takdirde yeniden aşurenin üzerine susam ve ceviz serpilir. Mahallede yapılan bütün evlere dağıtıldığı gibi yoldan gelip geçenlere üçer beşer kişilik sofralar tertip edilerek verilir. Camilerde yapıldığı zaman kasaba halkı davet edilir. Doya doya herkes karnını doyurur. Pişirilen aşure bir kazandan yedi sekiz kazana kadar çıkar.

(Pekmezden aşure pişirilirse şekerden iyi olur) cümlesine ilk bakışta pekmezden yapılan, şekerliden iyi olur gibi görünüyor, halbuki son parçadan anlaşıldığı üzere şekerden yapılan aşure tabii iyi olur.

Bazı insanlar aşurenin üstü kabuk bağlamış olan kısmını pek sevmeyizler. Şimdi velev pekmezli olsun bir koca tepsi üstü bol ceviz ve susamlı aşure olsa acaba kabuğu söyle alt kısmı böyle diye olur mu dersiniz?

2-3 yıldır hasretini çektiğimiz bu mübarek tatlının yine kazanlarla vurulduğuna ne zaman kavuşacağız.

Şiirde Şekil Unsuru

ÖĞRETMENOĞLU

Edebiyatımızda, bilhassa şiirde herhangi bir şairimizin edebi hüviyeti belirtilirken; iki taraflı bir hükümler silsilesi göze çarpar. Şekil ve muhteva... ve böylece de san'at tarihimizde şiire ve saire ayrılan taraflarda bu iki bölümlü, iki cepheli tenkide bol bol rastlarız. Ve hattâ bu nevi tetkiklerde; neticeye bu yolla gidiş, kılâsik bir tenkit tarzı haline de gelmiş gibidir.

Bir taraftan da memleketimizde san'at konusu üzerinde yapılan mukayese, münakaşa ve tenkitlerde bu şekil ve muhteva meselesi hemen hemen daima ön cephede bir yer işgal etmiş; üzerinde uzun uzadıya durulmuştur.

Bu mevzuubahs hakikaten yerindedir. San'atın konumuzu ilgilendiren bilhassa şiirin bu iki unsuru, edebiyatımızın zamanımıza kadarki seyri içinde mühim tezahürler ortaya atmıştır.

Biliyoruz ki Divan Edebiyatı, muayyeniyet üzerinde şair emeğinin, titizliğinin, ciddiyetinin ve şekli işleyişinin bir bütünüdür. Bütün ruhi olgular, tehassüs ve ihtiraslar hep bu muayyeniyetin ölçülerine uydurulur; ve hattâ bu muayyeniyet malûm olduğu üzere muhtevanın bile kanatlarına yapışmıştır.

Divan Edebiyatında böyle şekli bir san'at endişesi mevcuttu. Bu edebiyat ki, birçok asırları doldurmuş, bize muhtevanın da çok güzel taraflarını bulup sunmuştur; buna rağmen onda ön plânda tutulmuş bir şekil endişesi hiçbir zaman ihmal edilmemiş ve bir titizlik halinde yaşayıp durmuştur.

Şeklin, şiirimizdeki yarıyı geçkin saltanatı zamanımızın kapılarına

kadar gelmiştir. İçinde bulunduğu-muz şu zamandadır ki birtakım san'at endişeleri ve temayülleri, muhtevayı ön cepheye sokmak arzusuna ve kaygusuna düşmüşlerdir. Bunun yanında, kılâsik şekli devam ettiren büyük bir kitle de faaliyetini devam ettirmektedir.

Şiirin tarih boyunca seyri, bizde muhteva ile şeklin ayrılmazlığına varan bir hükümü yaratıyor. Ki bu hükümde itiyatlarımızın, ve teşekkül etmiş zevkimizin büyük bir rolü olsa gerektir.

Sanatı bir küll olarak ele alacak olursak, şeklin hiç te ihmal götürmez bir unsur olduğunu ısrarla kabul etmek lâzım geliyor. Bilhassa pilastik san'atlarda: resimde, tezyinde şeklin ne derece mühim olduğunu biliyoruz. Herhangi bir tabloda, malzeme halinde mevcut olan muhtevanın kendi, eşyalar ve varlıklar; resimdeki san'at nizamının şekilden ibaret hüvviyetine sarıldığı müddetçe bir yığın olmaktan kurulabiliyor.

Şekil, ister arka plâna çekilmiş manevî bir nizamdan, isterse -şiiri kastedelim -kelimelerin ve kelimeler grubunun bir manevî nizam sathı üzerinde tevazzuundan doğmuş olsun, muhtevayı saran, kucaklayan, onu kendi girinti ve çıkıntıları içinde şekilleştiren bir var oluşun bize sokuluşu kadar kolay ne vardır.

San'atta muhteva edebiyatın bütün bölümleri üzerinde düşünülebilir. Yalnız şiir için şunu kavdetmek isterim ki, Yahya Kemal'i bir defa hatırlamamız bize, muhteva kadar şekli bir güzelliğin de şiirde, güzel-

Sayı 17

Friky'a baş piskoposları

(The Cities And Bishoprics Of Phrygia)

W. M. Ramsay

Oxford ve Aberdeen Üniversiteleri
Profesörü

Çeviren: H. Hilmi ERSAN

Bunlardan Tralla'nın bugünkü «Güney»şehrine yakın bir yerde ve Tripolis'den Bloundosdos ve Uşaka giden yol üzerinde bulunması lâzım gelir. Sala'nın ise Derbend boğazı yakınında ve Hermos'dan Likos vâdisine inen yol üzerinde bulunmuş olması ihtimali çok kuvvetlidir.

Bu tahlilimizin neticesini bir hakikat olarak kabul etmek lâzım gelirse Sala paraları üzerinde görülen nehrin Mendres olduğuna şüphe edemeyiz.

Attouda ve Trapezopodeis kitabeleri:

liğin tecellisinde zarurî bir unsur olduğunda karar kılmak için kâfidir.

Kelimelerin, birbirinin ardından akışında san'atkârın yarattığı muzikal âhank ki, şiirde hiçbir zaman ihmal edilemeyecek bir — Güzel — unsurudur. Bunu da, muhteva ve mevzu güzelliği kadar, şeklin de güzelliği lüzumu olarak kabul etmek yerinde olur.

Klâsik şekil güzelliğinden bıkılabilir. Fakat ondan uzaklaşmak zarureti, yalnız muhtevayla güzellik yaratmak halile izah etmek ve onu bu bıkışa sebep göstermek bilmem ne dereceye kadar doğru olabilir.

Muhteva olduğu kadar, şekil de san'atkârın yaratıcılığına bağlıdır... Kuvvetli san'atkâr namütenahi şekil güzelliği yaratabilir. Şekil şiirde dekordan çok daha kuvvetlidir.

Attouda'ya ait olan kitabelerin adedini kat'i olarak söylemek güçtür. 1887 BCH 349 P. ve 238 P. 1890 da basılanlar şüphesiz bu siteye aittir. Bunu takip eden numaralar ve CIG 3950, 3951 dahi bu şehrin kitabeleridir. Fakat CIG 3948 ve 3949 un kerelide bulunduğu için buraya ait olduğu zan edilmişse de hakikatta bunlar Laodikyaya aittir. CIG 3946 ve 3947 Dereköyde bulunmuştur. Fakat 3946 Sardide bulunmuş bir kitabelidir ve M. Waddington tarafından doğru olarak Sardis kitabeleri arasına idhal edilmiştir No. 618. Binaenaleyh 3947 nin bu bölgeye ait olup olmadığı şüphelidir. Eğer buraya aitse Trapezopolis. Ladevgiya veya Attouda şehirlerinden birine aittir. Yanlış bir şekilde tertip edilen bu metni aynen derc ediyoruz.

68 — Yunancası kitapdan alınacak (Sahife 181 satır 13—14).

Abide ya bir nezir için dikilmiş veya bir makber olarak yapılmıştır. Abidenin dikilmesi mabud tarafından bir ruyada emredilmiştir.

Küçük bir mihrap ve ibadet yerini temsil eden bu âbide, bu büyük mabedinin çatı duvarı şeklinde bir settir.

Aşağıda yazılan ve Saray köyde bulunan kitabenin Dereköyden geldiği söylenmiştir.

69 — (R. 1883) (satır 21).

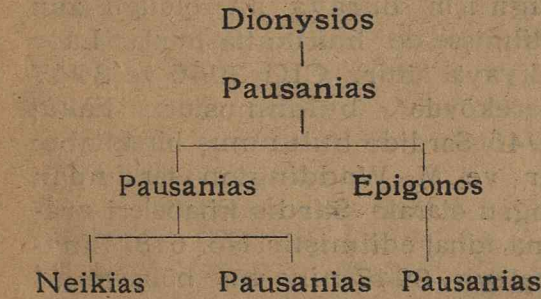
Megas'ın aile kabridir. Babası yine Megas, büyük babası Menophilos dur. Megas ismi calibi dik-

kattır ve uzunca bir tahlilden sonra bu ismin Baga = mabud kelimesi ile münasebettar olduğu kanaatını edindim. Megas ismi Megas yerine üzere Panzilyada da kullanılmıştır.

70 - R. 1384: A. H. Smith IHS 1887 P. 224 de bakınız.

CIG 3952 de ve Waddington 743 de eski kopyalardan alınarak basılmıştır fakat dir hayli tasih görüldüğü halde halâ yanlıştır. (Sahife 182 satır 25-31).

Oyunların ilk ismi silinmiştir. İhtimal ki bunda Neron'un ismi vardı ve oyunlarda kazananların bir çelenk ve bir heykelle taltif edildiği yazılı idi. Nesebi silsilesi ihtimal ki şu şekilde idi:

71 - (R. 1884) (kitabeden sahifa 183 satır 8-9).

Polychronios, Aphrodisias da umumî bir isimdi. Çünkü bu şehirde Adraistos Polychronios isminde bir erkek, bir de Polychronia isminde bir kadının yaşadığını öğreniyoruz CIG 2824.

Friky ve Karya hududu:

Hydrela Trapezopolis, Attouda şehirleri Diocletian tarafında Friky eyaletine dahil edilmiştir. Bunlardan sonra gelen şehirler Brioula müstesna olmak üzere kat'i surette Karyaya dahil edilmiştir. Friky ile Karya arasındaki hudud çok şüpheli bir vaziyette idi. P. 586 Strabo da Aphrodisias ve Tabai vadilerini Frikyadan saymakta ve Ptolemy de Tripolis ve Laodikyayı Karya hudutları içine almaktadır.

Şimdi biz de bu münakaşalı beldeki şehirler üzerinde kısa bir tahlil yapalım:

1 - Kidramos. Bu isim eski otoritelerin hiç birinde zikredilmekte ve yalnız Notitia Episcopatuum listesinde geçmektedir ve bu listeye nazaran Karya hududları dahilindedir. Paralarının Frikyaya büyük bir benzerlik gösterdiğine göre bu şehrin Karya ve Friky hududunda olduğuna inanabiliriz. Babadağının cenup tarafına değil şimal tarafına konulmalıdır. Bu vaziyet Numismatie delillerle de sabittir. Çünkü, paragraf 4 te söylediğimiz gibi, Laadicia, Trapezopolis, Attouda, Kidramos, Taba ve Apollonia Salbake gibi şehirlerde bilumum paralarında şahıs isimlerinden evvel ΔΙΑ = Dia kelimesi kullanılmıştır.

— Arkası var —

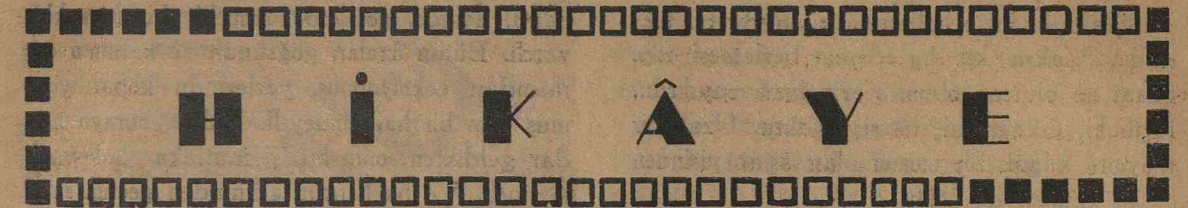
GENÇ İSTİDATLAR:

DENİZ HASRETİ

I

Güneşin ışıkları vurunca mor suyuna
Coşkun dalgalarınla ne kadar hoşsun deniz!
Mavilik ne kadar da yaklaşıyor suyuna
Coşkun dalgalarınla ne kadar hoşsun deniz!
Nasıl Mecnun Leylâya âşık idiyse içten
Nasıl Ferhat dağları yardıysa Şirin için
Ben de onlar gibiyim, bana her an yarsın sen
Ben de sana âşıkım, ağlarım için için.
Ağlamak hasretimi gideremiyor ey deniz
Gönlüme arkadaş ol gözlerime yaş ol sen.
Hasretini daima çekmek çok zor ey deniz,
Gönlüme arkadaş ol, gözlerime yaş ol sen.

HALİL SOYLUER

Maçak

Tahsin SAYGUNİŞİK

Fabrikanın baydos düdüğü henüz ötmüştü... Fabrikayı, şehre bağlayan, kenarı gür ağaçlarla kararmış asfalt yolun üstü, kadın, erkek amelelerle doluydu. Akşam, şehrin yamacına yaslandığı tepedeki kayalıklardan yavaş yavaş ışıklarını çekiyor, hafif bir karanlık sanki o, gündüzle gecenin ortasında, ne birine, ne de ötekine tamamen benzeyen o hususi hal ile, penbeliklerle karışarak evlerin camlarında sönüyordu.

Bütün amelelerin yüzünde yorgunlukla karışık bir rahat seziliyordu. Hepsi de hızlı adımlarla yürüyordu. Sabahtan akşama kadar koyu dumanlarını ince ve uzun bir bacayla yayvan şekiller içinde göğe bırakan fabrika da, şimdi, bir günlük yorgunluğun sonunda kavuştuğu huzuru anlatır gibi bir hali vardı. Dumanlar, az ve yayvandı.

Demindenberi, fabrikayı asfalta bağlayan dar yolun bitim yerinde bir kız bekliyordu. İşçilerin büyük kısmı neredeyse şehre gireceklerdi. Kız hâlâ oradaydı. Şehrin camlarında son pırıltıların da bir karanlığa çevrildiği sırada, genç bir işçi kızın yanına geldi. Birleşir birleşmez de asfalta çıkıp yürümeğe başladılar.

Kız orta boylu, üzerinde siyah bir önlük vardı. Henüz talebe olduğuna hükmedilebilirdi. Çehresine bakılınca çirkin denmezdi. Sarıya yakın saçlar, yuvarlak bir kafa üzerinde, geriye doğru taranılarak arkada bir yere tutturulmuştu. Teni, inadına beyazdı. Saçlarından biraz daha koyu kaşlarının altındaki mavi gözleri ve ölçülü burnu, bu beyaz çehrenin âhengini tamamlıyordu.

Bütün işçilerin aksine olarak aheste adımlarla yürüyorlar, ve sık sık duraklamalar ya-

pyorlardı.. Anlaşıyor du ki, şehre kavuşmağı arzulamıyorlardı. Konuşuyorlardı. Erkek yüzünde aşikâr bir gözle görülen öfkeyle söylüyordu:

— Kaçmak lâzım..

Kız heyecanını gizlemeğ çalıştığı mas-mavi gözlerinde tereddütler depreşerek:

— İmkânı yok, bunu yapamam!. diye cevap veriyordu..

Erkeğin asabiyeti gittikçe büyüyor, kızda da yavaş yavaş sinirlenme alâmetleri belirliyordu.. Fakat onda ikna etmenin bütün heyecanı yaşıyor, sesinin bütün imkânlarını kullanarak, bakışlarının bütün tadını bırakarak erkeğe yalvarıyordu:

— Bunu yapamam.. Gel beni evimden iste...

Yüzünün bütün hatları içine gelişigüzel keder serpilmiş olan genç erkek hırslanıyor, düşüncelerinin sükûneti ile, duygularının bütün isyankârlığı arasında genişliyen tereddütlerle mücadele ediyordu.. Bir taraftan da binbir fikir kafası çinde kaynaşıyordu.

Günde seksen kuruş yevmiye ile çalışıyordu. Güzeldi, amma kaç para eder.. Sıhhatine de, bir ağaca olduğu kadar güvenilebilirdi.. Fakat, öne çıkan büyük müşkülü hal için bunlar hiç de kâfi değillerdi.. Ve bu fasılaalra sıkışan fikirler onu menfi hükümlere ve duygulara bağlıyordu..

Hâki iş kilotu içinde vücudu dimdikti.. Kısa kesilmiş saçlarının ön tarafındakileri alına düşmüştü.. İş kilotunun daire şeklindeki açık göğsünden kıllar fırlamıştı.. Seksen kuruş yevmiye...

Halbuki kızın babası hatırı sayılır bir tüccardı.. Vakıa kız bu adamın beslemesi idi.. Fakat ne olursa olsun, o evin kızı sayılırdı.. Halbuki, erkeğin hiç bir şeyi yoktu. Uzak bir vilâyette küçük bir memur olan ağabeyisinden başka kimsesi de yoktu...

Kızla sevişiyordu. Çocuklukla gençlik arasında, belki de biraz daha gençliğe yakın duygular, tecelliler ve inançlar içinde sevişiyorlardı. Kızın hayaline geceleri, basit küçük bir evle minimini tosun bir çocuğun hayali yaşıyor, onu kollarında sallıyor, ve bu sıcak hayaller içinde avunup gidiyordu..

Erkeğin de muhayyelesinde hep o çeşitli hayaller... Fabrikada çalışan diğer amele kız ve kadınların yüzlerine bakarak onlarda sevgilisine ait hatlar bularak yorgunluğun verdiği uyuşukluk içinde hayallerini uzatıyor, yüzünün diri hatlarında tahayyülünün genişlediği hissediliyordu.

Kızın düşünce ve duyguları, okumaktan ziyade evlenmek noktasında toplanıyordu. O na ikinci taraf daha çokcazip, daha alâkalı geliyordu. Fakat bu işi nasıl yapmalıydı. Nasıl?! Henüz düşüncesini bu sahada hazırlamamıştı. Kafasında, zaman zaman korkuyla karışık ürpertiler canlanıyordu. Kaçmak... Bu kelimeyi dimağından koğmak için gözlerini yumuyor, içerisinde beliren karanlıkta onu boğmak istiyordu. İstiyordu ki erkek gelsin, onu babasından istesin.. Halbuki, bütün geliri günde seksen kuruş olan bir insan, iş kilotu içinde dikilen vücudile bütün ihtimallerin korkularından doğan tereddüdü aşarak babasının karşısına nasıl dikilebilir ve ona: «Sizden, kızınızı istiyorum!» diyebilirdi...

Bu iç üzüntüsünün halledilmezliğile tamamlanan bu akşamdan sonra erkek çok düşündü.. Ve bütün geceleri bu muammanın en tatlı hal çaresini aramakla geçti.. Fakat işi kat'iyete bağlamağa bir türlü muvaffak olamıyordu. Mazbut bir ahlâkı vardı.. Kaçmak kelimesi onda da fırtınalar koparacak kadar kuvvetli hamleler yapıyordu..

Bir pazar günü, sabahleyin erkenden, giyinip tarandıktan ve kendisine hususî bir çeki düzen verdikten sonra, kızın bulunduğu mahalleye doğru uzandı ve evin kapısının tokmağına asıldı. Heyecandan ve üzüntüden bayıla-

caktı. İçinde, göğsünde müthiş bir karışıklık vardı. Bütün âzaları göğsünün ve karnının ortasından çekiliyormuş, yerlerinden koparılıyormuş gibi bir hal içindeydi. Fakat, buraya kadar geldikten sonra bu işi mutlaka halletmek lâzımdı. Ve bu kararın zihninden geçtiği sırada ki kapıyı çalmıştı.. Az sonra da içeri alındı.

Her tarafı halı, sedirleri yumuşak, dallı minderlerle dolu bir odaydı. Duvarlarda, âyetlerle doğru sözlerin yazılı olduğu levhalar gözüküyordu. Sağındaki köşede müstakbel kayınpeder oturmuştu. Büyük ve beyaz bir baş örtüyle kafasını sarmış kayınpeder de, tam karşısında, çekingen bakışlarla kendisini süzüyordu.. Kısa bir fasıladan sonra kayınpeder konuştu:

— Hoş geldin oğlum..

Erkek, heyecanını güç zaptederek, aceleyle cevap vermek istedi, yapamadı. Ne kadar sıkıcı bir zaman içinde yaşıyordu.. Düşünceleri kafasında dönmüş gibiydi.. Bir şeyler söylemek istiyor, fakat diline kadar gelen kelimeleri, dışarı bırakmakta tereddüt ediyor, onları faydasız buluyordu.. Arada sükûttan bir fasıla uzadı.. Erkeğin anlatacakları, asıki aşılmaz bir mâni karşısına gelmişler gibi birdenbire duraklayordı. Bu sükûtu yine kızın babası bozdu.

— Nereden böyle!.. Hayır ola, bir isteğiniz mi var?..

Genç, güç belâ bir iki kelime söyleyebildi.. Kayınpeder ve bilhassa karşıdaki kadın git-tikçe meraklanıyor ve sabırsızlanıyorlardı.. Bu sefer de kadın sordu:

— Bizimle görüşülecek bir işiniz mi var?..

— Evet..

Müstakbel kayınpeder ilâve etti:

— O halde, söyleyin bakalım ne işi bu?..

Genç erkek, büyük bir heyecan, ve dudaklarını sıkıştırarak büyük bir zorlukla, kızlarına talip olduğunu, kendilerine gönderecek büyük bir kimsesi olmadığından kendisinin aynen gelişini başışlamalarını, ve bir iki kelime ile de durumunu anlattı.. Ve sonra sustu.. Bu sözlerle karşındakilerin ne hale geldiklerini öğrenmek için gözlerini kaldıramıyordu.. Fakat biraz içi rahatlamıştı.. Vücudünü, yu-

muşak minder üstünde biraz daha rahat bir vaziyete soktu, kımlıdandı..

Ev ashipleir şaşırılmışlardı... Böyle bir şeyi akıllarına getirmiyorlardı.. Uzunca bir düşünceden sonra, her ikisi de aynı zamanda tekrar ettiler:

— Düşünelim, cevap veririz...

Artık konuşacak bir şey kalmamıştı.. Buradan kurtulmak, güneşle ykanan şehre, ve hattâ, şehirden dışarı çıkmak için içinde arzular dolaşıyordu. Kalktı.. Ev sahiplerine adresini bırakarak, hızlı adımlarla mahalleden ayrıldı..

Kan koca, düşündüler, taşındılar, genç hakkında tahkikat yaptılar.. Fakat netice, gencin lehine olmaktan uzaktı. Bir işçi onların kafalarındaki hayalleri tahakkuk ettirmek değil âdeta karartıyordu.. Onlar, kızları için daha ileri bir hayat ve daha mükemmel bir damat taasrılıyorlardı.. Kendilerine bırakılan adrese, kızın küçüklüğünden bahsederek red cevabı gönderdiler..

Kız bu cevaptan sonra iki akşamdır ki, fabrikayı asfalta bağlayan dar yolun kavuşağında erkeği bekliyordu. İki akşamdır onu görememiş, fabrikadan en son çıkan işçilerden de sonra, içinde korku evine dönmüştü.. Böyle akşamlar, arkadaşlarıyla mektepteki meşguliyetlerini kalabalık bir lisanla geç gelişine mazet olarak gösteriyordu.. Bu hâdiseden sonra ana baba şüphelenmeğe başlamışlardı.

Genç kız, iki akşamdır ki, son ışıklar da, evlerin camlarından penbe ışıklarını çektikten sonra üzüntülü olarak ege dönüyordu.. İki akşamdır ki beklemenin ve şüphenin büyük kuru içini kemierekr erkeği gözlemiyti..

Babasının hareketleri de sertleşmişti. Eve girişi ve çıkışı da bugünden sonra kontrol altına girdi. Kız, erkeğinden haber almak, onunla konuşmak için can atıyordu. Geceleri uykusu azalmıştı. Teessürü her an kafasında ve göğsünde idi. Onu beraber, taşıyor, onu her yere götürüyordu..

Erkek, red cevabı aldıktan sonra ruhî bir bozgunluğa uğradı. O her şeye, bilhassa kıza inat, derhal kim olursa olsun evlenmek istiyordu.. Geçmiş tahayyüllerle bina edilmiş hayat

birdenbire başına çökmüştü. Lâkin hırsın, kinnin kafasında yarattığı öc le sarılı hayatın da, ona cazip geldiği oluyordu.

İki hafta bütün geceler ve gündüzler dolusu mücadeleden, bir fikir ve duyus hercû mercinden sonra, fabrikada işçilik eden kızlardan birini gözüne kestirdi. Bu yeni karar ona ehven imkânlar doğurdu ve kızla anlaşmakta hiç güçlük çekmedi..

Bu haber, fabrikada duyulunca herkes hayret etti. Fakat, bu haberdan bir kaç gün sonra yapılan nişan, bu hayreti bir kat daha büyüttü.. Çünkü, onun geçmişini biliyorlardı.. Bu anî hareket neden icap etmişti... Bir tecessüs hali bütün fabrikayı yalayarak her tarafı dolaştı...

Nikâh işlerine başlanmıştı.. Fakat, fabrikanın diğer işçi kızlarından biri - belki o da bu erkeğe göz koymuş olacaktı - tüccarın kızını bularak, son hâdiseleri anlattı. Ve yakın günlerde nikâhlarının da yapılacağını ilâve etti:

Kız beyninden vurulmuştu. Düşünemiyor, anlamıyor, aptal ve duygusuz tavırlarla dolaşıyordu. Muhakemesinin yalnız bir tarafı işliyordu. Erkeğe kaçmak.. Karanlığın inmesini bitmiyen saatlerle bekliyordu. Yatağı vücuduna batıyordu.. Pencereleden dışarı fırlayan gözleri, şafakın hafif ve kurşun ışıklarını gözölüyordu.

Uzviyetini saran derin keder onun mantığını silip götürmüştü.. His onu hep kaçmak yolunda yürütüyordu. Ve bu fikri sabit onun hareketlerini de eline aldı.

Duygularının en yüksek hale geldiği bir gün herkes yattıktan sonra bohçasını hazırladı. Bir küçük çeyiz yığını yastığının kenarına soktu. Karşı çatıların bacalarından sabahın ilk bulanık ışığını görünce doğruldu; bohçasını koltuğuna yerleştirdi; merdivenlerden hafif admlarla inerek sokağa fırladı.

Ekeek bir apartmanın zemin katında oturuyordu. Şehrin sokaklarından ağır ve tok sesler çıkararak ilerledi. Sokaklarda henüz köpekler dolaşıyordu. Bir köşeyi dönerken karşılaştığı bekçi ona şüpheli şüpheli baktı. Yüreği çarpıyordu. Hele erkeğin kapısına varınca bu kalb çarpıntısı göğsünü sarsacak şekle girdi, ve oda kapısını çalarken elleri titriyordu.

Sabahın şu erken saatinde erkek uyuyordu. Yatağından, birbiri arkasına kapıya vurulan darbelerle uyandı. Kapıyı araladı. Koltuğunda bohçası kızı görünce kızardı ve titremeğe başladı. Şunları söyleyebildi:

— Burada ne işiniz var, evinize dönün!.

Ve kapıyı hızla kızın yüzüne kapadı..

Genç kız donakalmıştı.. Şimdi ne yapacaktı. Ağlamak istedi ağlıyamadı. Şakakları ve dudakları titriyordu.. Ayaklarında buradan uzaklaşmak için kuvvet bulamıyordu.. Belki beş, belki on dakika bekledi, kapıyı bir daha çaldı, fakat mukabele eden olmadı..

Neredeyse güneş doğacaktı. Evdekiler uyanmadan dönmek lâzımdı. Kalbinde yavaş yavaş bir pişmanlık doğuyordu.. Aynı yoldan - ki şimdi tek tük insanlar da geçiyordu - eve döndü. Kapıyı hafifçe açmak istedi.. Fakat imkânı yok. Zorladı, uğraştı, olmadı. Bu zorlamalar devam ederken yukardaki pencere-lerden biri açıldı, babasının kır saçlı başı dışarda göründü.. Kuvvetle çarpan kalbi duracak gibi oldu.. Babası sert sert bağırdı:

— Bu evde işin yok artık.. terbiyesiz..

Kız yalnız pencerenin hırsla indirildiğini duyabildi... Ve kapının eşiğine oturarak ağlamağa başladı..

**

Bu vak'a bütün mahallede duyuldu. Kız bohçası koltuğunda yakın aile dostlarından birinin evine gitmişti. O gün, ertesi günler babaya yapılan bütün ısrar boşa çıkmıştı. O hep hayır! diyordu. Ana, babaya göre daha şefkatli idi. Affedecekti, içi yanıyordu.. Fakat ne yapsın. Son sözü erkek söyleyecekti.

Bütün komşular telâşa düştüler. Aralarında kombinezonlar hazırladılar, plânlar çizildi.. fakat iş bir türlü tahakkuk edemiyordu.

HALKEVİ HABERLERİ

Bu ay içinde, evimiz salonunda, Temsil kolu üyeleri tarafından iki defa müsamere verilmiş, bu gecelerde bin beş yüzden fazla seyirci bulunmuştur.

Yine bu ay içinde, evimiz salonunda, bir düğün, iki balo, bir de aile toplantısı yapılmıştır.

İNANÇ

Şehrin kenar bir mahallesinde olan bu vak'a, kapı önlerinde, çeşme başlarında kadınların baş konusunu teşkil ediyordu.. Kimi Ahmet Beyin kalpsizliğinden, kimi kızın uygunsuzluğundan, kimi ise onu reddeden gencin kindarlığından bahsediyordu..

Dünya ne garip tesadüflerle doludur.. Bilmem sizler de benim gibi kadere inananlardanmısınız! Bu dedikodular olup yürürken, mahallede bir evin alt katında oturan taşralı genç bir kunduracı, geleceğin evliliğine müteallik hayalleri içinde mes'ut saatler düşünüyor.. Yaklaşan kış, odada yaratılacak ılık tadı, dumanları kapalı kış göğüne savrulacak sobayı ve en mükemmeli de kapısında kendisini sıcak bir arzıyla bekliyecek bir kadın gözünde tutuyordu.. Bu dedikodular ona kadar geldi..

Tahayyüllerinin zaruretinden başka, insanlığın iyilikleri de kararını kolaylaştırmış olabilir. Her neyse, bu vak'a ile kendi arasında bir münasebet buldu ve hayaller birden güzelleşip, elle tutulur hale geliverdi.. Anî bir kararla kızın şimdi oturduğu eve gitti ve yeni ana babadan kızını istedi. Ev sahiplei kadın ve erkek, bir evlât mürüvveti görüyorlarmış gibi ona ciddi:

— Düşünelim; kıza soralım.. dediler..

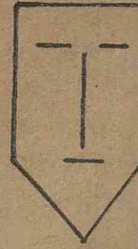
Az sonra, kız, yeni anne, baba, kunduracı anlaştılar.

Bu anlaşma akşamı, kunduracı, her gün can sıkıntısıyla açtığı kapısını, mutadın fevkinde bir gürültüyle açmış, karanlığa sevinçli bir gülüşle girmişti.. Odası ona her günküden daha derli toplu aynı zamanda cana yakın gelmişti..

T. SAYGUNİŞİK

AYIN OLAYLARI

Parti Vilâyet kongresi toplanmıştır. Ayın on ikisinde toplanan kongre, rapor ve dileklerden sonra yeni idare heyetini seçmiştir. Reislîğe, Dergimiz imtiyaz sahibi Hulûsi Ural, Halkevi Reislîğine de Naili Küçükka seçilmiştir.

No. 2

DÜNYA TİYATROSUNDAN ÖRNEKLER

Sayı: 2

Yabancı

Mourice Maeterlinck

Reşat GÖĞEN

Kör

Oargı çok gürültü çıkıyor...

Kız

Evin etrafını temizliyor.

Kör

Görüyor musun Ursule?

Kız

Hayır büyük baba karanlıkta çalışıyor.

Kör

Kızımı uyandırmasından korkuyorum.

Amca

Ses çok az işidiliyor.

Kör

Ben onu sanki evin içinde ot biçiyormuş gibi duyuyorum.

Amca

Hasta onu duymaz, korkacak bir şey yok.

Baba

Bu akşam lâmba iyi yanmıyor galiba.

Amca

Yağ koymak lâzım.

Baba

Bu sabah konmuştu, pencere kapandı-ğındanberi iyi yanmıyor.

Amca

Zannedersem şişesi buğulanmış.

Baba

Şimdi düzelir.

Kız

Büyük baba uyudu, üç gecedir uyumamıştı.

Baba

Çok üzüldü.

Amca

O, daima her şeyden aşırı olarak endişe ediyor. Öyle zamanlar oluyor ki doğruyu anlamak istemiyor.

Baba

Yaşı icabı, mazur görmeli.

Amca

Onun yaşında bizim de ne olacağımızı Allah bilir.

Baba

Seksenine yaklaşıyor.

Amca

O halde garip görünmesine şaşılmaz.

Baba

Tıpkı körler gibi.

Amca

Evet biraz derin düşünürlər.

Baba

Sarfedecek zamanları çoktur da.

Amca

Tabii, ne işleri var sanki?

Baba

Zaten kaygısızdırlar.

Amca

Bu hal korkunç olmalıdır.

Baba

Zannedersem alışıyordur.

Amca

Ben bunu bir türlü tahayyül edemiyorum.

Baba

Şu var ki acınacak haldedirler.

— Arkası var —

**Şemsi Terakki Debagat ve
Ticaret Türk Anonim
Şirketi Denizli**

Sermayesi: 225,000 T. L.
Posta kutusu : No. 2 Tel adres. Denizli Şemis

Kösele Fabrikası

Sağlam imalâtı muntazam muamelesi, seri muhaberesi ile yurdun her köşesinde tanınmıştır.

**Denizli İktisat Bankası
Türk Anonim Şirketi**

Sermayesi : 250.000
Tesis tarihi : 1927

Müsaait şeraitle, vadeli, vadesiz mevduat kabul eder.

**Garbî Anadolu Dokumacılar
küçük sanat kooperatifler
Birlik kooperatifi**

MERKEZİ : Denizli

Kendisine bağı ortak Kooperatifler tarafından kaput, astarlık bez, çarşaf vesair her çeşit pamuklu el dokumaları imal edilmektedir. Malûmat hususunda Birliğe müracaat edilmelidir.

Tel adresi : Birlik Denizli

Sigaralarınızı taze almak lâzımdır. Fazla miktarda alıp saklamak zararlıdır. Çünkü bunlar fazla kaldıkça hava şartlarından müteessir olur ve içimleri değişir.

Inhisarlar Umum Müdürlüğü

**Halk Bankası ve Halk
Sandıkları**

2284 Sayılı kanunla kurulmuş mesleki küçük kredi müessesesi

BANKA : Ankara

SANDIKLAR : Ankara Halk Sandığı
İstanbul Halk Sandığı

Ajanlar : Denizli. Bursa,
Kastamonu, Gaziantep.
Maraş.

Küçük ticaret ve san'atlara Meslekî faaliyetleri için kolaylıkla kredi verir ve tevdiat kabul eder.

DERGİ ÇIKARAN HALKEVLERİ

Derginin adı	Çıkaran Halkevi	Derginin adı	Çıkaran Halkevi
Başpınar	Gaziantep	Karaelmas	Zonguldak
Çorumlu	Çorum	Kaynak	Balıkesir
Doğuş	Kars	Konya	Konya
Erciyes	Kayseri	Ondokuz Mayıs	Samsun
Fikirler	İzmir	Taşpınar	Afyon
Gediz	Manisa	Türk Akdeniz	Antalya
Görüşler	Adana	Ün	İsparta
Halkevi	Eskişehir	Uludağ	Bursa
İnanç	Denizli	Yenitürk	Eminönü
İnan	Trabzon	Halk Bilgisi Haberleri	Eminönü
Karacadağ	Diyarbakır		

FIATI 10 KURUŞ

ÜLKÜ MATBAASI